

การทำนาข้าวปลอดสารพิษ

องค์การบริหารส่วนตำบลประดู่ยืน จังหวัดอุทัยธานี

เนื่องจากตำบลประดู่ยืนมีเกษตรกรทำนาข้าวถึงร้อยละ 90 ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันหรือกำจัดแมลงและวัชพืชในการเกษตรจึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ทั้งในด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ดินและน้ำเสื่อมคุณภาพจากการปนเปื้อนของสารพิษตกค้าง ในด้านผลกระทบต่อเกษตรกร เช่น การเจ็บป่วยจากการได้รับสารพิษสะสมอยู่ในร่างกาย และผลกระทบในด้านการผลิต คือ ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเหล่านี้มีราคาสูง ต้นทุนในการผลิตจึงสูงตาม ในขณะที่ข้าวราคาตกต่ำอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรจึงประสบภาวะหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ในปี 2542 สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) จึงสนับสนุนงบประมาณในการเพาะพันธุ์ข้าวปลอดสารพิษ แจกแก่ชาวนา และจัดสรรงบประมาณ จำนวน 588,000 บาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการรับซื้อข้าว สีข้าว และบรรจุถุงโดยกลุ่มสตรีต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลประดู่ยืนได้เข้ามาส่งเสริมและขยายกิจกรรมให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนขึ้น

ข้อมูลพื้นฐานปีปัจจุบัน : ปี
พ.ศ. 2546

อำเภอ: ลานสัก

จังหวัด: อุทัยธานี

ประชากร: 6,642 คน

พื้นที่: 138 ตร.กม.

ประเภทท้องถิ่น :
องค์การบริหารส่วนตำบล

การเลือกตั้ง : ทางอ้อม

วิถีใหม่

ในปี 2543 อบต. ประดู่ยืนจึงดำเนินการส่งเสริม “การทำนาข้าวปลอดสารพิษ” ครบวงจร โดยซื้อพันธุ์ข้าวแจกเกษตรกรควบคู่กับการฝึกอบรมให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพ ตลอดจนอำนวยความสะดวกจัดรถไปรับข้าวเปลือกมาที่โรงสีและหาตลาดรับซื้อข้าวให้แก่ชาวนา

ผลงานที่ได้ดำเนินการ

1. กลุ่มเกษตรกร จำนวน 49 ราย ร่วมโครงการทำนาข้าวปลอดสารพิษ
2. จัดซื้อพันธุ์ข้าวประมาณ 3 เกวียน แจกให้แก่ชาวนาคนละ 10 ถัง เพื่อทดลองปลูกข้าวคนละ 5 ไร่ก่อน ซึ่งชาวนาส่วนใหญ่มีพื้นที่นาคนละประมาณ 15-20 ไร่ แล้วค่อยๆ ขยายตัวไปเรื่อยๆ
3. ปรับปรุงโรงสีข้าวชุมชนที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงและรองรับข้าวได้มากขึ้น
4. จัดรับซื้อข้าวปลอดสารพิษจากกลุ่มเกษตรกร
5. อบรมให้ความรู้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ โดยเน้นการทำปุ๋ยชีวภาพน้ำ

การระดมทรัพยากร

ค่าใช้จ่าย/การลงทุน

1. หัก 30,000 บาท ในการซื้อพันธุ์ข้าว ประมาณ 3 เกวียน แจกเกษตรกร
2. อบต.ประดู่ยืน สนับสนุนงบประมาณในเรื่องดำเนินการเกี่ยวกับข้าวปลอดสารพิษ จำนวน 400,000 บาท และในเรื่องปุ๋ยชีวภาพ 50,000 บาท

3. อบต.ประดู่ยืน สนับสนุนงบประมาณในเรื่องในการต่อเติมโรงสีข้าวชุมชน จำนวน 16,000 บาท
4. สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) สนับสนุนงบประมาณ ในการจัดการรับซื้อข้าวหมกเหนียว จำนวน 588,000 บาท

อุปกรณ์/เครื่องมือ

1. โรงสีข้าว 1 หลัง
2. รถบรรทุก จำนวน 2 คัน
3. รถเกี่ยข้าว จำนวน 2 คัน
4. รถตัดข้าว จำนวน 1 คัน

บุคลากร

1. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอเอราวัณ จำนวน 3 คน ช่วยเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ในการทำปุ๋ยชีวภาพ
2. คณะกรรมการกลุ่มฝ่ายบริหาร จำนวน 5 คน ทำหน้าที่ร่วมวางระบบการบริหารจัดการกลุ่ม
3. กรรมการ จำนวน 3 คน ทำหน้าที่ยกข้าว/ สีข้าว

ขั้นตอนในการดำเนินการ

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทำ	ผู้รับผิดชอบ
เมษายน 2543	ร่วมประชุมปรึกษาหารือเบื้องต้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	คณะผู้บริหารอบต./ สมาชิกสภาอบต./ ผู้นำชุมชน (กำนัน)
พฤษภาคม 2543	จัดประชุมเวทีประชาคมตำบล พร้อมจัดทำแผนพัฒนาตำบลร่วมกับแกนนำชุมชนและสมาชิกชุมชนในตำบล	แกนนำชุมชน/ อบต.
พฤษภาคม 2543	ระหว่งการจัดทำแผนงานเพื่อเสนอขอของบประมาณจากอบต. แกนนำชุมชนได้ยืมหุ้นกู้ ประมาณ 30,000 บาทมาดำเนินการไปพลางๆ ก่อน เพราะการรอของบประมาณจากอบต.อาจทำให้เริ่มดำเนินโครงการได้ช้า	สมาชิกสภาอบต.
มิถุนายน 2543	จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำนาข้าวปลอดสารพิษ โดยประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านหอกระจายข่าว และการประชุมประจำเดือน มีสมาชิกเข้าร่วมจำนวน 49 ราย	อบต.
มิถุนายน 2543	จัดหา/ เลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับให้กลุ่มเกษตรกรทำนาข้าวปลอดสารพิษ เช่น ข้าวพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์ข้าวอื่นที่สามารถส่งออกจำหน่ายในท้องตลาดได้ราคาดี จำนวน 3 เกวียน แล้วแจกให้เกษตรกรคนละ 10 ถัง เพื่อให้ทดลองปลูกในแปลงนาคนละ 5 ไร่ก่อน แล้วค่อยขยายเพิ่มภายหลัง (ชาวนาส่วนใหญ่มีที่นาคนละ 15-20 ไร่)	อบต.
สิ้นเดือนมิถุนายน 2543	จัดประชุมแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลุ่มซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มข้าวปลอดสารพิษ 10 คน กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ 10 คน และกลุ่มโรงสีข้าว 9 คน เป็นประจำทุกเดือน เพื่อส่งเสริมการทำนาข้าวปลอดสารพิษ	คณะกรรมการกลุ่ม/ สมาชิกสภาอบต.
กรกฎาคม 2543	อบต.จัดสรรงบประมาณ จำนวน 450,000 บาท แบ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมพันธุ์ข้าว 400,000 บาท และเรื่องปุ๋ยชีวภาพ 50,000 บาท	อบต.
กรกฎาคม 2543	จัดทัศนศึกษาดูงานการปลูกข้าวปลอดสารพิษของ	คณะกรรมการกลุ่มข้าว

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทำ	ผู้รับผิดชอบ
	พื้นที่อื่น เช่น การปลูกข้าวหอมมะลิของจังหวัดสุรินทร์	ปลอดสารพิษ
กรกฎาคม 2543	เกษตรกรทั้ง 49 รายลงมือปลูกข้าวปลอดสารพิษคนละ 5 ไร่	เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกกลุ่ม
สิงหาคม 2543	เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ จำนวน 3 คนจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ โดยเน้นปุ๋ยชีวภาพน้ำเพราะราคาถูก ซึ่งมีทั้งเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกและเกษตรกรอื่นๆในพื้นที่ เข้าร่วมอบรม	เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ
พฤศจิกายน 2543	สมาชิกเก็บเกี่ยวผลผลิต และแฉ่งมาทางโรงสีข้าวชุมชนว่ามีปริมาณผลผลิตเท่าใด เพื่อให้รถบรรทุกไปรับข้าวมาที่โรงสีข้าวชุมชน รับซื้อข้าวปลอดสารพิษจากกลุ่มเกษตรกร	คณะกรรมการกลุ่มโรงสีข้าว
ธันวาคม 2543	ประชาสัมพันธ์การตลาดเพื่อให้กว้างขวางขึ้น โดยนำผลผลิตไปแสดงตามงานต่างๆ เช่น งานกาชาดจังหวัด	คณะกรรมการกลุ่ม
ธันวาคม 2543	การหาตลาดรองรับข้าว เช่น พื้นที่ใกล้เคียง และมีการส่งไปตลาดในประเทศกัมพูชาด้วย ซึ่งสมาชิกกลุ่มผู้หนึ่งเป็นผู้ติดต่อให้	คณะกรรมการกลุ่ม
ช่วงปลายปี 2546	อบต.จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้ 16,000 บาท เพื่อต่อเติมโรงสีข้าวชุมชนที่มีอยู่เดิม (ซึ่งโรงสีข้าวชุมชนเดิมสร้างโดยงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจกองทุนหมู่บ้าน มูลค่า 1,000,000 บาท) เพิ่งแล้วเสร็จเมื่อธันวาคม 2546	อบต.

หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินการ

--หน่วยงาน/ องค์กร--

--บทบาทหรือความร่วมมือ--

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม

สนับสนุนงบประมาณ

สำนักงานเกษตรอำเภอแลนสัก

จัดวิทยากรให้ความรู้ในการทำปุ๋ยชีวภาพ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สนับสนุนในการศึกษาดูงาน

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม

สนับสนุนงบประมาณในการรับซื้อข้าวหมุนเวียนเพื่อพัฒนา
กลุ่มเกษตรกร

ประเมินผลความสำเร็จ

ก่อนการดำเนินการ

1. เกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งทำนาข้าวถึงร้อยละ 90 ใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการผลิตจำนวนมาก
2. ใช้ต้นทุนในการผลิตสูง กลุ่มเกษตรกรต้องเสียค่าปุ๋ยเคมีและสารเคมี คิดเป็นต้นทุนรวมประมาณ 27 ล้านบาท/ ปี

3. เกษตรกรทำนาในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งพาอาศัยกัน

หลังการดำเนินการ

1. เกษตรกรหันมาทำนาข้าวปลอดสารพิษมากขึ้น ซึ่งมีจำนวนประมาณ 49 ราย โดยเริ่มต้นจากคนละ 5 ไร่ ปัจจุบันขยายเป็น 70 % ของพื้นที่นาต่อคน และเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 80 ของเกษตรกรในตำบล ลด เลิกการใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมี และหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพทำการเกษตร
2. ดันทุนในการทำนาข้าวโดยภาพรวมของตำบลต่ำลงอย่างเห็นได้ชัด คือ คิดเป็นเงินต้นทุนรวม 10 ล้านบาท/ ปี
3. มีการรวมกลุ่มของชาวนาในการประกอบอาชีพ ถือเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม จำนวน 400,000 บาท/ ปี

อุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

อุปสรรค	การแก้ไขปัญหา
1. งบประมาณในการดำเนินงานมีอยู่อย่างจำกัด และสามารถจัดสรรได้เพียงบางส่วน ส่งผลให้การดำเนินงานไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด	1. จัดหางบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม และระดมทุนจากสมาชิกกลุ่มเพิ่มเติม
2. ในระยะแรกชุมชนให้ความสนใจและความร่วมมือกับโครงการน้อย เนื่องจากขาดประสบการณ์ในการทำนาข้าวปลอดสารพิษ	2. จัดสาธิตการทำนาข้าวปลอดสารพิษนาร่อง โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ให้เกษตรกรมีโอกาสเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง พร้อมทั้งพาไปศึกษาดูงานจากพื้นที่อื่นที่ประสบความสำเร็จในการทำนาข้าวปลอดสารพิษ
3. เกษตรกรขาดความรู้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ	3. ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและจัดวิทยากรมาฝึกอบรมเรื่องการผลิตปุ๋ยชีวภาพ และการทำนาข้าวปลอดสารพิษแก่กลุ่มเกษตรกร
4. เกษตรกรทำนาข้าวปลอดสารพิษเกินโควตาที่กำหนด	4. รับซื้อในโควตาโดยส่วนที่ปลูกเกินให้สมาชิกหาตลาดด้วยตนเอง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ความร่วมมือของแกนนำชุมชน/ สมาชิกชุมชน/ กลุ่มเกษตรกร และอบต. ประจักษ์
2. งบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินงานและการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน/ องค์กรอื่นๆ
3. ความตั้งใจจริงของหัวหน้ากลุ่มสมาชิกและคณะกรรมการบริหารกลุ่ม
4. การประชาสัมพันธ์ การตลาด และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ความยั่งยืนในการดำเนินการ

1. อบต.ได้บรรจุโครงการนี้ลงในแผนพัฒนาตำบลเพื่อให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
2. มีการขยายพื้นที่การทำนาข้าวปลอดสารพิษเป็น 400 ไร่ และมีแนวคิดในการขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้งตำบลต่อไป พร้อมทั้งเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการสู่ชุมชนใกล้เคียง
3. มีการวางแผนที่จะจัดซื้อเครื่องฟ่อนแรงในการผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดการใช้แรงงานคนและเพิ่มปริมาณในการผลิตปุ๋ยชีวภาพให้มากยิ่งขึ้น

บทเรียนที่ได้รับ

1. การดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอุปโภค บริโภค เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเชื่อมโยงกับความเป็นอยู่ของชุมชน ส่วนใหญ่ไม่มีการต่อต้านจากชุมชน ตรงกันข้ามกลับได้รับการสนับสนุนและเมื่อดำเนินการจนประสบความสำเร็จ ย่อมนำความภาคภูมิใจมาสู่ผู้ปฏิบัติและชุมชน
2. การสร้างศูนย์รวมที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจได้ เช่น การทำนาปลอดสารพิษ ส่งผลให้วิถีคิดของชาวบ้านเปลี่ยนไปจากเดิมในทางที่ดีขึ้น

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

ชื่อ-นามสกุล : นายรัตนชัย โพธิ์มี
ตำแหน่ง : นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลประดู่ยืน
ที่อยู่ : 53 หมู่ 9 ตำบลประดู่ยืน อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี 60160
โทรศัพท์ : (056) 531-303, (01) 886-6634

ชื่อ-นามสกุล : นางพิศมัย ชูศักดิ์
ตำแหน่ง : สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลประดู่ยืน
ที่อยู่ : 53 หมู่ 9 ตำบลประดู่ยืน อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี 60160
โทรศัพท์ : (056) 531-303, (01) 740-3307

ชื่อ-นามสกุล : นายวิริยะ อินทรสวรรค์
ตำแหน่ง : ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7
หน่วยงาน : ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7
ที่อยู่ : ตำบลประดู่ยืน อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี 60160
โทรศัพท์ : (056) 531-303

ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีที่มีการเริ่มวิถีใหม่ : พ.ศ. 2543

ประเภทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	องค์การบริหารส่วนตำบล
สถานที่ตั้ง	53 หมู่ 9 ตำบลประดู่ยืน อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี 60160
ขนาดพื้นที่	138 ตารางกิโลเมตร
งบประมาณรายจ่าย	2,075,019.82 บาท (ปีงบประมาณ 2543)
งบประมาณรายได้	3,670,888.82 บาท (ปีงบประมาณ 2543)
จำนวนพนักงานและลูกจ้าง	7 คน 3 คน พนักงานท้องถิ่น 4 คน ลูกจ้างชั่วคราว
จำนวนประชากร	6,481 คน
จำนวนครัวเรือน	1,538 ครัวเรือน
ลักษณะของเมืองและ วิถีชีวิตชุมชน	ตำบลประดู่ยืนมีลักษณะเป็นพื้นที่ลาดเอียง มีแนวลำ เหมืองธรรมชาติไหลผ่านทางทิศตะวันตกสู่ทิศ ตะวันออก จำนวน 3 สาย มีแหล่งน้ำธรรมชาติ 17 แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น ฝาย บ่อน้ำตื้น บ่อ โยก เป็นต้น พื้นที่เป็นที่ราบ ลุ่มอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่ การทำเกษตร ซึ่งสามารถทำนาได้ถึงปีละ 3 ครั้ง ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทำนา ร้อยละ 10 ทำไร่ และอีกร้อยละ 10 ทำสวน รับจ้าง ค้าขายและเลี้ยงสัตว์